

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

7. april 2022*

»Præjudiciel forelæggelse – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – direktiv 93/13/EØF – effektivitetsprincippet – ækvivalensprincippet – retslig procedure om konstatering af, at et kontraktvilkår er urimeligt – den nationale rets ex officio kontrollbeføjelse – national sag om fastsættelse af sagsomkostninger – sagsomkostninger, der kan kræves erstattet til dækning af advokatsalærer«

I sag C-385/20,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Juzgado de Primera Instancia nº 49 de Barcelona (retten i første instans nr. 49 i Barcelona, Spanien) ved afgørelse af 7. juli 2020, indgæet til Domstolen den 12. august 2020, i sagen

EL,

TP

mod

Caixabank SA,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af formanden for Tredje Afdeling, K. Jürimäe, som fungerende formand for Fjerde Afdeling, og dommerne S. Rodin (refererende dommer) og N. Piçarra,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- EL og TP ved abogada P. Gabeiras Vázquez,
- Caixabank SA ved abogado J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes,

* Processprog: spansk.

- den spanske regering ved J. Rodríguez de la Rúa Puig og S. Centeno Huerta, som befuldmægtigede,
 - den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,
 - Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García og J. Baquero Cruz, som befuldmægtigede,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 6. oktober 2021, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem EL og TP på den ene side og Caixabank SA på den anden side vedrørende sagsomkostninger, der kan kræves godtgjort til dækning af advokatsalærer, der skyldes i forbindelse med en retslig procedure om konstatering af, at et kontraktvilkår er urimeligt.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Det fremgår af 24. betragtning til direktiv 93/13, at »medlemsstaternes retsmyndigheder og administrative organer skal råde over tilstrækkelige og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige vilkår i forbrugeraftaler til ophør«.
- 4 Dette direktivs artikel 4 bestemmer:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«
- 5 Det nævnte direktivs artikel 6, stk. 1, fastsætter:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

6 Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

7 Direktivets artikel 8 præciserer:

»Medlemsstaterne kan inden for det område, der omfattes af dette direktiv, vedtage eller bevare strengere bestemmelser, der er forenelige med [t]raktaten, for at sikre en mere omfattende beskyttelse af forbrugerne.«

Spansk ret

8 Artikel 243, stk. 1, i Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (lov nr. 1/2000 om civil retspleje) af 7. januar 2000 (BOE nr. 7 af 8.1.2000, s. 575, herefter »LEC«) bestemmer, at sagsomkostninger navnlig beregnes af justitssekretæren ved den ret, der er ansvarlig for fuldbyrdelsen af dommen. Justitssekretæren nedsætter størrelsen af det salær, der kræves til advokater og andre rådgivere, der ikke er underlagt faste takster, når de disse salærer overstiger den grænse, der er fastsat i artikel 394, stk. 3.

9 LEC's artikel 251, stk. 1 og 8, fastsætter:

»Beløbets størrelse fastsættes på grundlag af sagens værdi, som beregnes i overensstemmelse med følgende regler:

1. Såfremt der kræves et bestemt pengebeløb, er sagens værdi repræsenteret af dette pengebeløb, og i mangel af fastsættelse af et beløb, selv relativ fastsættelse, anses værdien for at være et ubestemt beløb.

[...]

8. I verserende sager vedrørende et gældsinstruments eksistens, gyldighed eller effektivitet beregnes dets værdi på grundlag af det samlede skyldige beløb, selv om dette betales i rater. Det nævnte vurderingskriterium finder anvendelse på de procedurer, hvis formål er oprettelse, ændring eller ophør af et gældsinstrument eller en personlig rettighed, forudsat at en anden regel i den nævnte artikel ikke finder anvendelse.«

10 LEC's artikel 253 har følgende ordlyd:

»1. Sagsøgeren angiver sagens værdi med en begrundelse herfor i stævningen. Den nævnte værdi beregnes under alle omstændigheder i overensstemmelse med regler, der er fastsat i de foregående bestemmelser.

Ændringen af værdien af de varer, der er genstand for tvisten, som finder sted efter anlæggelsen af søgsmålet, medfører hverken en ændring af sagens værdi eller af procedurens type.

2. Sagens værdi angives klart og præcist. Den kan imidlertid angives relativt, hvis sagsøgeren på behørig vis begrundes, at den økonomiske interesse i sagen under alle omstændigheder svarer til den mindsteværdi, der svarer til den almindelige procedure, eller ikke overstiger det maksimale

beløb, der er fastsat for den forenkede procedure (juicio verbal). Sagsøgeren kan under ingen omstændigheder begrænse sig til at angive, hvilken procedure der skal følges, eller overlade det til sagsøgte at fastsætte sagens værdi.

3. Såfremt en sagsøger ikke kan fastsætte sagens værdi, ej heller relativt, fordi genstanden for søgsmålet ikke har økonomisk interesse, da den nævnte interesse ikke kan beregnes i overensstemmelse med nogen af de retlige regler vedrørende fastsættelse af sagens værdi, eller fordi denne værdi, selv om der findes en beregningsregel, der finder anvendelse, ikke kunne fastsættes på tidspunktet for sagens anlæggelse, behandles denne i overensstemmelse med reglerne for den almindelige procedure.«

11 Følgende fremgår af LEC's artikel 394, stk. 3:

»Når den part, der har tabt sagen, i medfør af bestemmelserne i denne artikels stk. 1, tilpligtes at betale sagsomkostningerne, kan denne for så vidt angår salær til advokater eller andre rådgivere, der ikke er underlagt faste omkostnings- eller honorartakster, alene tilpligtes at betale et samlet beløb, der ikke overstiger en tredjedel af det i sagen omtvistede beløb, til hver af de parter i sagen, hvis omkostninger den pågældende er blevet tilpligtet at betale. Alene med henblik herpå skal de krav, hvis beløb ikke kan anslås, fastsættes til 18 000 EUR, medmindre retten på grund af sagens kompleksitet bestemmer andet.«

12 LEC's artikel 411 har følgende ordlyd:

»De ændringer, der, når sagen er indledt, indtræder med hensyn til parternes bopæl, det omtvistede forhold og sagens genstand, ændrer ikke den jurisdiktion og kompetence, som afgøres på baggrund af, hvad der er fastslået på påbegyndelsestidspunktet for litispændelsen.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

13 Den 25. april 2008 indgik sagsøgerne i hovedsagen og Caixabank en låneaftale mod sikkerhed i fast ejendom for et beløb på 159 000 EUR optaget i udenlandsk valuta.

14 I 2016 anlagde sagsøgerne i hovedsagen sag ved den forelæggende ret med påstand om, at det blev fastslået, at denne aftale var delvis ugyldig, og gjorde gældende, at vilkårene om tilbagebetaling i udenlandsk valuta var urimelige.

15 I denne sag anførte sagsøgerne i hovedsagen, at selv om det udestående restbeløb på den dato, hvor sagen blev anlagt, var på 127 269,15 EUR, skulle størrelsen af det nævnte krav anses for at være ubestemt. Eftersom den pågældende påstand tilsigtede annullation af vilkårene om tilbagebetaling af lånet, kan lånets faktiske størrelse nemlig kun beregnes i fasen for fuldbyrdelse af den eventuelle afgørelse, hvorved denne påstand tages til følge.

16 Ved dom af 29. november 2018 gav den forelæggende ret sagsøgerne i hovedsagen medhold, idet den fastslog, at aftalens vilkår om tilbagebetaling i udenlandsk valuta var ugyldige, og pålagde en omregning af det udestående restbeløb under hensyntagen til det beløb, som sagsøgerne i hovedsagen allerede havde tilbagebetalt, hvis de allerede betalte månedlige afdrag var blevet betalt i euro og ikke i udenlandsk valuta. Da Caixabank havde tabt sagen, blev den pålagt at betale sagsomkostningerne.

- 17 Ved dekret af 1. oktober 2019 fastsatte justitssekretæren sagens værdi for så vidt angår sagsomkostningerne til 30 000 EUR med henblik på beregningen af advokatsalæret i overensstemmelse med kriterium 15 i de vejledende kriterier, som advokatsamfundet i Barcelona (Spanien) har vedtaget, og til 18 000 EUR med henblik på beregningen af den procesfuldmægtiges udgifter i overensstemmelse med bestemmelserne i LEC's artikel 394, stk. 3. Desuden kan den samlede størrelse af det advokatsalær, som kan pålægges den part, der er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne, i henhold til denne sidstnævnte bestemmelse ikke overstige en tredjedel af det i sagen omtvistede beløb, dvs. i det foreliggende tilfælde 10 000 EUR, idet de procesfuldmægtige for deres vedkommende er underlagt faste omkostnings- eller honorartakster.
- 18 Sagsøgerne i hovedsagen har iværksat revisionsanke til prøvelse af justitssekretærens dekret af 1. oktober 2019, i hvilken forbindelse den forelæggende ret har indgivet den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse, idet den er i tvivl om, hvorvidt den spanske lovgivning om beregning af sagsomkostninger er i overensstemmelse med direktiv 93/13.
- 19 Den forelæggende ret har henvist til en dom afsagt af Audiencia Provincial de Barcelona (den regionale domstol i Barcelona, Spanien) den 15. februar 2011 (ES:APB:2011:1791), hvori der redegøres for relevant retspraksis fra Tribunal Constitucional (forfatningsdomstol, Spanien) og Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien).
- 20 Ifølge den nævnte dom fremgår det for det første af fast retspraksis fra Tribunal Constitucional (forfatningsdomstol), at sagens værdi, således som den er fastlagt i stævningen, ikke må ændres efterfølgende, herunder i de efterfølgende retsinstanser.
- 21 For det andet følger det af den samme dom, at det fremgår af fast praksis fra Tribunal Supremo (øverste domstol), at sagens værdi, såfremt der ikke har været nogen tvist mellem parterne, fastsættes endeligt i stævningen og svarskriftet, således at parterne ikke længere kan ændre denne værdi ved at iværksætte appel eller ved at anfægte fastsættelsen af sagsomkostningerne.
- 22 Ifølge den forelæggende ret anvendte justitssekretæren i dekretet af 1. oktober 2019 denne faste retspraksis fra Tribunal Constitucional (forfatningsdomstol) og Tribunal Supremo (øverste domstol).
- 23 Den forelæggende ret har imidlertid anført, at der findes en anden tendens i den nationale retspraksis, hvorefter advokatsalærer uafhængigt af sagens værdi skal beregnes på grundlag af deres faktiske økonomiske værdi og det arbejde, som den pågældende erhvervsdrivende har udført. Nævnte ret har i denne henseende henvist til en dom afsagt af Tribunal Supremo (øverste domstol) den 5. oktober 2001 (ES:TS:2001:7567).
- 24 På denne baggrund har Juzgado de Primera Instancia n° 49 de Barcelona (retten i første instans nr. 49 i Barcelona, Spanien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
 - »1) Er den fortolkning i retspraksis af [LEC's] artikel 251, artikel 394, stk. 3[,] og artikel 411 [...], der er fastlagt i [dekret af 1. oktober 2019], og hvorefter [sagens værdi] sidestilles med den økonomiske interesse i sagen og følgelig fører til en nedsættelse af de salærer, som en forbruger har betalt til sin advokat på grundlag af et fast beløb (18 000 EUR), der er fastsat ved lov udelukkende [når sagens værdi] ikke kan anslås, og ikke for et ubestemt beløb, i strid med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13], idet den ikke kan genoprette den faktiske og retlige situation, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår,

selv om der til dennes fordel foreligger en erklæring fra en ret om, at kontraktvilkåret er urimeligt, og idet den ikke fjerner et urimeligt proceduremæssigt krav vedrørende en begrænsning af omkostningerne, hvor det ville sikre forbrugeren de mest passende og effektive midler til en legitim udøvelse af dennes rettigheder, hvis dette krav fjernes?

- 2) Er [LEC's] artikel 394, stk. 3, [...] i sig selv i strid med [...] artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, [i direktiv 93/13,] og gør den det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder for retsinstanserne, som det nævnte direktiv tillægger forbrugerne, idet den begrænsning, som den nævnte artikel pålægger forbrugeren, hvorefter denne skal bære en del af sine egne sagsomkostninger, medfører, at det ikke er muligt at genoprette den faktiske og retlige situation, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, selv om der til dennes fordel foreligger en erklæring fra en ret om, at kontraktvilkåret er urimeligt, og idet den ikke fjerner et urimeligt proceduremæssigt krav vedrørende en begrænsning af omkostningerne, hvor det ville sikre forbrugeren de mest passende og effektive midler til en legitim udøvelse af dennes rettigheder, hvis dette krav fjernes?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Domstolens kompetence

- 25 Caixabank og den spanske regering har bestridt, at Domstolen har kompetence til at træffe afgørelse om de to præjudicielle spørgsmål. De har således nærmere anført, at direktiv 93/13 ikke finder anvendelse, eftersom sagen vedrørende undersøgelsen af det i hovedsagen omhandlede kontraktvilkår allerede er afsluttet ved afsigelse af en dom, hvori det blev fastslået, at dette vilkår var urimeligt, og at nærværende anmodning om præjudiciel afgørelse er indgivet under en accessorisk procedure om fastsættelse af sagsomkostninger, hvor beregningen af størrelsen heraf udelukkende henhører under den nationale lovgivning.
- 26 Det er korrekt, at den i hovedsagen omhandlede ordning om fastsættelse af sagsomkostninger udgør en særlig procedure ved de nationale domstole og derfor principielt henhører under den spanske procesret.
- 27 Det fremgår imidlertid af forelæggelsesafgørelsen, at den procedure for fastsættelse af sagsomkostninger, inden for rammerne af hvilken nærværende anmodning om præjudiciel afgørelse er blevet indgivet, er uløseligt forbundet med og accessorisk i forhold til den retslige procedure, der førte til konstateringen af, at et kontraktvilkår var urimeligt. Caixabank og den spanske regering kan derfor ikke påberåbe sig, at direktiv 93/13 ikke finder anvendelse, eftersom det er nødvendigt at efterprøve, om den i hovedsagen omhandlede ordning om fastsættelse af sagsomkostninger kan afholde forbrugerne fra at udøve den ret til en effektiv beskyttelse, der kræves i henhold til dette direktivs artikel 7, for så vidt angår urimelige kontraktvilkår, som følge af de omkostninger, som en retssag vil medføre for dem (jf. analogt dom af 16.7.2020, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578, præmis 44 og 45).
- 28 Under disse betingelser skal det fastslås, at Domstolen har kompetence til at træffe afgørelse om anmodningen om præjudiciel afgørelse.

Formaliteten

- 29 Caixabank og den spanske regering har ligeledes gjort gældende, at de præjudicielle spørgsmål skal afvises.
- 30 For det første har de i det væsentlige gjort gældende, at forelæggelsesafgørelsen ikke indeholder de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at Domstolen kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål. De har tilføjet, at forelæggelsesafgørelsen hverken angiver størrelsen af det salær, som sagsøgerne i hovedsagen har krævet, eller det beløb, som faktisk blev betalt af dem i denne forbindelse. Da Caixabank indvilgede i at betale et beløb på 7 018 EUR, dvs. et beløb, der ligger over det i salæraftalen fastsatte faste beløb på 1 200 EUR, skal sagsøgerne i hovedsagen derfor anses for at være fuldt ud godtgjorte for deres omkostninger, hvorfor de præjudicielle spørgsmål er hypotetiske.
- 31 For det andet har Caixabank og den spanske regering påberåbt sig, at der foreligger en selvmodsigelse angående det beløb, der danner grundlag for beregningen af det advokatsalær, som sagsøgerne i hovedsagen kan få godtgjort. Der er i denne henseende en forskel mellem det første spørgsmåls ordlyd og forelæggelsesafgørelsens indhold.
- 32 For det tredje har den spanske regering gjort gældende, at det første spørgsmål skal afvises, for så vidt som det vedrører fortolkningen af LEC's artikel 411.
- 33 Det skal indledningsvis bemærkes, at det udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere såvel nødvendigheden som relevansen af de spørgsmål, som den forelægger Domstolen. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af en EU-retlig regel, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (dom af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 34 Det følger heraf, at der gælder en formodning for, at de spørgsmål om EU-rettens fortolkning, som den nationale ret har forelagt på baggrund af de retlige og faktiske omstændigheder, som den har ansvaret for at fastlægge – og hvis rigtighed det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve – er relevante. Domstolen kan kun afvise en anmodning fra en national ret, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af EU-retten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er hypotetisk, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en sagligt korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål (jf. i denne retning dom af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).
- 35 Som følge af den samarbejdsånd, der består i forholdet mellem de nationale retter og Domstolen inden for rammerne af den præjudicielle procedure, fører manglende forudgående konstateringer fra den forelæggende rets side heller ikke nødvendigvis til, at anmodningen om præjudiciel afgørelse skal afvises fra realitetsbehandling, såfremt Domstolen på trods af disse mangler, henset til de oplysninger, der fremgår af sagsakterne, finder, at den er i stand til at give den forelæggende ret et nyttigt svar (dom af 17.10.2019, Comida paralela 12, C-579/18, EU:C:2019:875, præmis 21).

- 36 I det foreliggende tilfælde skal det for det første bemærkes, at den forelæggende ret i sine præjudicielle spørgsmål har opstillet den faktiske forudsætning, at sagsøgerne i hovedsagen befinder sig i en situation, hvor de skal bære den del af det salær, som deres advokat har krævet, og som overstiger størrelsen af det salær, som Caixabank har godtgjort. De præjudicielle spørgsmål forekommer derfor ikke at være hypotetiske.
- 37 Selv om den forelæggende ret ikke har anført alle de oplysninger, som Caixabank henviser til, er beskrivelsen af de faktiske omstændigheder i forelæggelsesafgørelsen i øvrigt tilstrækkelig til, at Domstolen kan give en hensigtsmæssig besvarelse af de præjudicielle spørgsmål. Den forelæggende ret har på denne baggrund navnlig præciseret det økonomiske tab, som sagsøgerne i hovedsagen vil lide som følge af anvendelsen af den i hovedsagen omhandlede ordning om fastsættelse af sagsomkostninger.
- 38 Som anført i denne doms præmis 34 skal Domstolen desuden i henhold til kompetencefordelingen mellem Unionens retsinstanser og de nationale retter tage hensyn til de faktiske omstændigheder og de retsregler, som ifølge forelæggelsesafgørelsen er baggrunden for de præjudicielle spørgsmål. Uanset hvilke kritikpunkter Caixabank og den spanske regering har rejst i forhold til den forelæggende rets vurdering af de faktiske omstændigheder, skal bedømmelsen af den foreliggende præjudicielle forelæggelse foretages på grundlag af denne vurdering (jf. i denne retning dom af 26.3.2020, A.P. (Tilsynsforanstaltninger), C-2/19, EU:C:2020:237, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).
- 39 Hvis det for det andet antages, at der foreligger en selvmodsigelse angående det beløb, der danner grundlag for beregningen af det advokatsalær, som sagsøgerne i hovedsagen kan få godtgjort, er dette beløb ikke afgørende for besvarelsen af spørgsmålet om, hvorvidt artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for anvendelsen af den i hovedsagen omtvistede ordning for fastsættelse af sagsomkostninger.
- 40 Hvad for det tredje angår de argumenter, som den spanske regering har fremført til støtte for, at det første spørgsmål skal afvises, for så vidt som det vedrører LEC's artikel 411, fremgår det, som generaladvokaten har anført i punkt 28 i forslaget til afgørelse, at disse argumenter angår realiteten og ikke formaliteten.
- 41 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det derfor fastslås, at de præjudicielle spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

Realiteten

Det andet spørgsmål

- 42 Med det andet spørgsmål, som skal behandles først, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, i lyset af effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national lovgivning, hvori der i forbindelse med fastsættelsen af sagsomkostningerne i et søgsmål om et kontraktvilkårs urimelige karakter er fastsat et loft for det advokatsalær, som en forbruger, der har fået medhold i realiteten, kan kræve godtgjort af den erhvervsdrivende, som er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne.

- 43 Det skal indledningsvis bemærkes, at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, i princippet skal anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. En retslig konstatering af, at et sådant vilkår er urimeligt, skal følgelig principielt have den virkning, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 61).
- 44 Det skal bemærkes, at kontraktvilkåret vedrørende tilbagebetaling i fremmed valuta af det lån, som de berørte forbrugere havde nedlagt påstand om ophævelse af, blev erklæret for urimeligt i hovedsagen, og at den pågældende bank blev dømt til at omregne det udestående restbeløb under hensyntagen til det beløb, som disse forbrugere allerede havde tilbagebetalt, hvis de allerede betalte månedlige afdrag var blevet betalt i euro og ikke i udenlandsk valuta. Med hensyn til det lån, som de berørte forbrugere havde indgået, kan disse sidstnævnte derfor efter Domstolens praksis anses for at have fået genoprettet den retlige situation og de faktiske forhold, som de ville have befundet sig i, uden det vilkår, som er blevet erklæret urimeligt.
- 45 I det foreliggende tilfælde er det imidlertid i lyset af fastsættelsen af sagsomkostningerne, som er genstand for en accessorisk sag, at den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt den gældende nationale lovgivning er forenelig med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13.
- 46 Det skal i denne henseende bemærkes, således som generaladvokaten har anført i punkt 51 i forslaget til afgørelse, at reglerne om fastsættelse af sagsomkostninger i civile sager er processuelle regler, som for så vidt angår sagsomkostninger i en sag, hvori der er nedlagt påstand om, at et kontraktvilkår er urimeligt, ikke er fastsat i direktiv 93/13.
- 47 Domstolen har imidlertid fastslået, at i mangel af specifik EU-retlig regulering på området henhører de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om, at disse frit kan anvende deres egne processuelle regler. Disse regler bør imidlertid hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer i national ret (ækvivalensprincippet), eller være udformet således, at de i praksis umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der er tillagt i Unionens retsorden (effektivitetsprincippet). Det følger heraf, at fordelingen af sagsomkostningerne i forbindelse med en sag ved de nationale retsinstanser henhører under medlemsstaternes procesautonomi, med forbehold for iagttagelsen af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet (dom af 16.7.2020, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578, præmis 83 og 95 og den deri nævnte retspraksis).
- 48 I forhold til effektivitetsprincippet, som er det eneste, der er omhandlet i hovedsagen, har Domstolen allerede fastslået, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale instanser. Under denne synsvinkel skal der i givet fald tages hensyn til de principper, der ligger til grund for den nationale retspleje, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling (dom af 26.6.2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).

- 49 I den foreliggende sag giver direktiv 93/13 forbrugeren ret til at anlægge sag med påstand om, at det fastslås, at et kontraktvilkår er urimeligt, og at det ikke skal anvendes. Domstolen har fastslået, at den omstændighed, at udfaldet af fordelingen af sagsomkostningerne kun gøres afhængigt af de beløb, der er betalt med urette, og som kræves tilbagebetalt, imidlertid kan afholde en forbruger fra at udøve den nævnte ret, i betragtning af de omkostninger, som en retssag ville medføre. Domstolen har udledt heraf, at dette direktivs artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, samt effektivitetsprincippet skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en ordning, der giver mulighed for at pålægge forbrugeren at bære en del af sagsomkostningerne, alt efter størrelsen på de uretmæssigt betalte beløb, der er blevet restitueret forbrugeren, efter at et kontraktvilkår erklæres ugyldigt, fordi det er urimeligt, idet en sådan ordning indebærer en væsentlig hindring, der kan afholde forbrugeren fra at udøve den ret til en effektiv domstolsprøvelse af den eventuelt urimelige karakter af kontraktvilkår, som er tillagt ved det nævnte direktiv (dom af 16.7.2020, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578, præmis 98 og 99 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 Der skal imidlertid sondres mellem denne retlige situation og den situation, hvor sagsomkostningerne som i hovedsagen udelukkende er blevet pålagt den erhvervsdrivende, der har indgået en aftale med den forbruger, som har opnået annullation af et urimeligt vilkår, men med en begrænsning, der er fastsat af sagens værdi, af det maksimale beløb for de sagsomkostninger, som denne forbruger kan kræve godtgjort af sin medkontrahent.
- 51 Som generaladvokaten har anført i punkt 52 i forslaget til afgørelse, er effektivitetsprincippet generelt ikke til hinder for, at en forbruger bærer visse sagsomkostninger, når vedkommende anlægger et søgsmål med påstand om, at det fastslås, at et kontraktvilkår er urimeligt. Det er endvidere ubestridt, at advokatsalærer almindeligvis udgør en væsentlig del af de omkostninger, der afholdes i forbindelse med en retslig procedure, der er indledt af forbrugeren (jf. i denne retning dom af 28.7.2016, United Video Properties, C-57/15, EU:C:2016:611, præmis 22).
- 52 Det følger heraf, at det principielt ikke er i strid med effektivitetsprincippet, at en forbruger, der har fået medhold, ikke får godtgjort hele det advokatsalær, som vedkommende har betalt, af den part, der ikke har fået medhold.
- 53 Eftersom forbrugeren har valgt den advokat, som han har betroet sit forsvar til, og med denne har indgået en aftale om det salær, der tilfalder advokaten, kan det nemlig ikke udelukkes, at disse sagsomkostninger viser sig at være unødigt høje på grund af usædvanligt høje salærer, om hvilke der er indgået aftale mellem den part, der har vundet sagen, og dennes advokat. I denne sammenhæng har Domstolen anerkendt, at en lovgivning, der fastsætter faste satser for godtgørelse af advokatsalær, i princippet kan være begrundet på betingelse af, at den har til formål at sikre, at de omkostninger, der skal godtgøres, er rimelige under hensyn til faktorer såsom tvistens genstand, beløb eller det arbejde, der skal udføres for at forsvare den pågældende rettighed (jf. i denne retning dom af 28.7.2016, United Video Properties, C-57/15, EU:C:2016:611, præmis 25).
- 54 I denne henseende skal det ikke desto mindre fremhæves, at processuelle bestemmelser, som indebærer for høje udgifter for forbrugeren, kan medføre, at denne afholder sig fra at føre en retssag i betragtning af de omkostninger, som en retssag ville medføre i forhold til den anfægtede gælds størrelse, eller effektivt at intervenere til forsvar for sine rettigheder ved den retsinstans, som den erhvervsdrivende har anlagt sit søgsmål ved (jf. i denne retning dom af 13.9.2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, præmis 69, og af 3.4.2019, Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, præmis 54).

- 55 De sagsomkostninger, som en forbruger, der har fået medhold, skal kunne få godtgjort fra den tabende part, skal følgelig være tilstrækkeligt høje i forhold til de samlede omkostninger i forbindelse med den retslige procedure, således at dette ikke har en afskrækkende virkning med hensyn til denne forbrugers påberåbelse af den retlige beskyttelse, som den pågældende har i henhold til direktiv 93/13.
- 56 Det påhviler derfor medlemsstaterne, hvis de som led i deres procesautonomi fastsætter en ordning for godtgørelse af advokatsalærer, der indeholder en begrænsning med hensyn til det beløb, der skal betales af den erhvervsdrivende, som er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne, at fastsætte et loft, der gør det muligt for forbrugeren at få godtgjort udgifter, som denne har afholdt, op til et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset efter omkostningerne ved en retslig procedure om et kontraktvilkårs urimelige karakter.
- 57 Det tilkommer således den nationale ret at efterprøve, om dette er tilfældet i hovedsagen.
- 58 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, i lyset af effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for en national lovgivning, hvori der i forbindelse med fastsættelsen af sagsomkostningerne i et søgsmål om et kontraktvilkårs urimelige karakter er fastsat et loft for det advokatsalær, som en forbruger, der har fået medhold i realiteten, kan kræve erstattet af den erhvervsdrivende, som er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne, forudsat at dette loft gør det muligt for forbrugeren at få godtgjort et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset efter de omkostninger, som vedkommende objektivt set har skullet afholde for at anlægge et sådant søgsmål.

Det første spørgsmål

- 59 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, i lyset af effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en national lovgivning, hvorefter sagens værdi, der lægges til grund for beregningen af de sagsomkostninger, som en forbruger, der har fået medhold i en sag vedrørende et urimeligt kontraktvilkår, kan kræve godtgjort, skal fastsættes i stævningen eller, i mangel heraf, fastsættes ved denne lovgivning, uden at denne oplysning kan ændres efterfølgende.
- 60 Det skal for det første bemærkes, at ifølge de sagsakter, som Domstolen råder over, fremgår det af den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning, at det beløb, der, navnlig til dækning af vederlag til advokater, skal godtgøres af den part, der er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne, ikke må overstige en tredjedel af sagens værdi. Beløbet skal i henhold til LEC's artikel 253 være angivet i stævningen. Desuden fremgår det af LEC's artikel 251, at såfremt der kræves et bestemt pengebeløb, anses sagens værdi, i mangel af fastsættelse af dette beløb, for at være et ubestemt beløb. Endelig fastsætter LEC's artikel 394, stk. 3, at med henblik på beregningen af det beløb, som den part, der er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne, højst kan tilpligtes at betale til dækning af vederlag til advokater, skal de krav, hvis beløb ikke kan anslås, fastsættes til 18 000 EUR, medmindre retten på grund af sagens kompleksitet bestemmer andet.
- 61 Hvad angår denne sidstnævnte bestemmelse skal det derfor bemærkes, at sagens værdi ikke forekommer at være statisk, eftersom justitssekretæren ved den kompetente ret og den dommer, som i sidste ende skal fastsætte sagsomkostningerne, kan ændre den på grund af den pågældende sags kompleksitet. I denne henseende følger det af oplysningerne i forelæggelsesafgørelsen, at selv

om sagsøgerne i hovedsagen ikke havde fastsat sagens værdi i stævningen, blev denne efterfølgende i den accessoriske sag om fastsættelse af sagsomkostninger fastsat til et beløb på 30 000 EUR.

- 62 Det skal for det andet bemærkes, således som det allerede er blevet anført i denne doms præmis 48, at beskyttelsen af de rettigheder, som forbrugeren har i henhold til direktiv 93/13, skal vurderes i lyset af effektivitetsprincippet, hvis overholdelse fra medlemsstaternes side bl.a. skal analyseres under hensyntagen til retssikkerhedsprincippet.
- 63 Fastsættelsen af sagens værdi fra tidspunktet for indleveringen af stævningen fremstår således som forenelig med retssikkerhedsprincippet, idet en sådan fastsættelse, som generaladvokaten har anført i punkt 76 i forslaget til afgørelse, giver sagens parter mulighed for at få kendskab til de økonomiske omkostninger, der kan være forbundet med en sag, så snart denne indledes.
- 64 Hvad angår størrelsen af de sagsomkostninger, som forbrugeren kan kræve godtgjort til dækning af det afholdte advokatsalær hos den tabende part, forekommer det desuden ikke at være i strid med effektivitetsprincippet, at den nationale lovgivning i medfør af retssikkerhedsprincippet fastsætter, at sagens værdi ikke kan ændres under retssagen, eftersom det er ved sagens afslutning, at der skal sikres en faktisk godtgørelse af de omkostninger, som forbrugeren har afholdt, under hensyntagen til størrelsen af det salær, som denne forbruger, henset til den værdi, som sagen er tillagt, kan kræve godtgjort af den erhvervsdrivende, som er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne.
- 65 I denne forbindelse er det allerede blevet fremhævet i denne doms præmis 62 og 64, at effektiviteten af den beskyttelse, der søges opnået ved direktiv 93/13, skal sikres ved en garanti for forbrugerne for at få godtgjort de omkostninger, som de har afholdt, op til et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset efter omkostningerne til advokatsalær ved en retslig procedure om et kontraktvilkårs urimelige karakter. Det tilkommer derfor den nationale ret, der i sidste ende skal fastsætte sagsomkostningerne, at sikre sig, at de omhandlede nationale regler ikke gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt for forbrugeren at udøve de rettigheder, der tilkommer den pågældende i henhold til dette direktiv.
- 66 I det foreliggende tilfælde viser fastsættelsen af sagens værdi til 30 000 EUR i forbindelse med fastsættelsen af sagsomkostningerne, at den kompetente rets justitssekretær, der er undergivet den i sidste ende kompetente dommers kontrol, råder over den nødvendige skønsmargen med henblik på at vurdere den pågældende sags værdi under hensyntagen til det ved lov fastsatte loft for de omkostninger, der kan kræves godtgjort, til en tredjedel af denne værdi. Den nationale ret, der i sidste ende har kompetence til at fastsætte sagsomkostningerne, skal i forbindelse med sine beregninger sikre sig, at de omkostninger, der faktisk skal godtgøres under hensyntagen til dette ved lov fastsatte loft, svarer til et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset i forhold til de omkostninger, som vedkommende objektivt set har skullet afholde for at anlægge det pågældende søgsmål.
- 67 Henset til samtlige disse betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, i lyset af effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter sagens værdi, der lægges til grund for beregningen af de sagsomkostninger, som en forbruger, der har fået medhold i en sag vedrørende et urimeligt kontraktvilkår, kan kræve godtgjort, skal fastsættes i stævningen eller, i mangel heraf, fastsættes ved denne lovgivning, uden at denne oplysning kan ændres efterfølgende, forudsat at den nationale ret, der i sidste ende skal fastsætte sagsomkostningerne,

frit kan fastsætte den faktiske værdi af sagen for forbrugeren, idet det sikres, at forbrugeren har ret til at få godtgjort et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset i forhold til de omkostninger, som vedkommende objektivt set har skullet afholde for at anlægge et sådant søgsmål.

Sagsomkostninger

- 68 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal, i lyset af effektivitetsprincippet, fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for en national lovgivning, hvori der i forbindelse med fastsættelsen af sagsomkostningerne i et søgsmål om et kontraktvilkårs urimelige karakter er fastsat et loft for det advokatsalær, som en forbruger, der har fået medhold vedrørende realiteten, kan kræve erstattet af den erhvervsdrivende, som er blevet pålagt at betale sagsomkostningerne, forudsat at dette loft gør det muligt for forbrugeren at få godtgjort et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset efter de omkostninger, som vedkommende objektivt set har skullet afholde for at anlægge et sådant søgsmål.
- 2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal, i lyset af effektivitetsprincippet, fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for en national lovgivning, hvorefter sagens værdi, der lægges til grund for beregningen af de sagsomkostninger, som en forbruger, der har fået medhold i en sag vedrørende et urimeligt kontraktvilkår, kan kræve godtgjort, skal fastsættes i stævningen eller, i mangel heraf, fastsættes ved denne lovgivning, uden at denne oplysning kan ændres efterfølgende, forudsat at den nationale ret, der skal fastsætte sagsomkostningerne, frit kan fastsætte den faktiske værdi af sagen for forbrugeren, idet det sikres, at forbrugeren har ret til at få godtgjort et beløb, der er rimeligt og forholdsmæssigt afpasset i forhold til de omkostninger, som vedkommende objektivt set har skullet afholde for at anlægge et sådant søgsmål.

Underskrifter